

Лэпбук

«Буойун-суруйааччы
Тимофей Егорович Сметанин»

Үлэ тобоостооѳо: Бугунну XXI уйэ – информатизация уйэтэ. Тереебут тыл диэн киһи үөрэѳи-билиини ылбаѳайдык ылынар, өйө-санаата туругулар, майгыта-силигитэ ситэр, иһирэх иэйиитэ уһуктар, айар-тутар дьобура тобуллар эйгэтэ буолара бэлиэтэнэр: онтон маны ситиһэргэ оѳоѳо кыра сааһыттан суруйааччыларбытын, кинилэр айымньыларын билиһиннэрбит, кинигэѳэ интэриэһи, тапталы иитэрбит суолталаах.

Быйыл биир дойдулаахпыт, буйун-поэт, суруйааччы, драматург Тимофей Егорович Сметанин төрөөбүтэ 100 сыла. Бөһүөлөкпитигэр, уһуйааммытыгар киэн туттар биир дойдулаахпытгар анаан үгүс тэрээһин ыытыллар да, ыытылынна да. Биьиги оѳолорбутугар Тимофей Сметанин олобун, улэтин, айымньыларын билиһиннэрэр сыалтан лэпбук онордубут.

Үлэ сыала:

-Уһуяан оҕолоругар биир дойдулаахпыт, билиилээх оҕо суруйааччыта, саха талааннаах поэта, прозаик, драматург, буойун суруйааччы Т.Сметанин туһунан билиһиннэри.

-Оҕолорго аналлаах айымньыларын билиһиннэри, ырытыы

-Оҕо билиитин, толкуйдуур, бэйэтэ онорор дьоһурун сайыннарыы

- Төрөөбүт тылга, кинигэбэ таптала иитии, уһууу.

. Лэпбук иитэр-уорэтэр суолтатын киэн аранаҕа тарҕатыы.

Үлэ соруктара:

Бу сыала ситиһэргэ манньк кэккэ **соруктар** тураллар:

-Темаҕа сыһыаннаах научнай литератураны чинчийии;

-Лэпбук суолтатын, уратытын уерэтии;

-Оҕо дьобура сайдарыгар лэпбук төһүү күүһүн быһаарыы;

Улэ туох тумуктээх буолуобай:

-оџолор Т.Е.Сметанин олоџун, айымньыларын билиэхтэрэ

-болџомтону, өйгө тутар дьџуру сайыннарыы.

- толкуйдуур дьџурдара сайдар.

-оџо тылын саппааһа хангыыр

-оџо бэйэ-бэйэни кытта алтыһар, сүбэлэхэр үөрүйэбэ сайдар

Бу улэ оџоџо торообут литературатыгар интэриэстээх буоларыгар, сыаналыырыгар, сахалыы сайабаастык сангара-ингэрэ улаатарыгар наадалаах. Иитээччи көмө пособие, дьарыкка эбии эрчилли быһыытынан туһаныан сөп. Лэпбук нөнгүө оџолорго интэриэһинэй, тийимтиэ, өйдөнүмтүө буолар. Эбии сорудахтара оџо толкуйдуур дьџурун сайыннараллар.

Сметанин — улуу оҕо суруйааччыта

Элбэхтик аабар кьи билиитэ-коруутэ кизн, тыла- өһө хомоҕой, санаата сырдык, ырата ыраас буолар. Ааҕар киһиттэн хаһан даҕаны куһаҕан кьи тахсыбат. Саха суруйааччылара оҕолорго анаан суруйбуттара элбэх. Олортон биирдэстэрэ биллиилээх оҕо суруйааччыта, саха талааннаах поэта, прозаик, драматург, буйун суруйааччы Тимофей Егорович Сметанин буолар.

Тимофей Егорович Сметанин 1919 сыллаахха сэттиньи 25 кунугэр Орто Булуу улууһун кырыы нэһилиэгэр Чачыга (кэлин Кэбээйи наһилиэгэ, Кэбээйи оройуона дин ааттаммыта) дьадаҥы дьиэ кэргэҥҥэ төрөөбүтэ

Тимофей Сметанин оҕолорго анаан элбэх айымньыны суруйбута: «Куоскалар уонна саһыл», «Көрүдүөс күн», «Сайыспыт», «Эьэ уонна сиидэ», «Борон кубах уерэммитэ», «Кубахчаан кунэ», «Куоска олоҥхото», «Мэхэлэчээн булчут кэпсээннэрэ», «Күөрэгэй», «Егор Чээрин», «Аксаана сибэкки» у.д.а.;

Драма, пьеса: «Лоокут уонна Ньургунун», «Кыыыл былааттаах кыыс»;

Хоһоонноро: «Кырдык иһин кыргыз», «Бырастыылаһыы», «Хааннаах хара баттах», «Саллаат сурэ5э», «Саллаат ахтылбана», «Өстөөххө кырыыс», «Саллаат» у.д.а.

Тимофей Егорович Сметанин олох сибэккилэрин – оҕолору уратытык таптыыра, оҕолор санааларын, психологияларын, тугу интэриэһиргииллэрин таба тайанан, кинилэргэ сөптөөх уобарастары булан, көрүдүөстээх, юмордаах гына хоһуйары сатыыра. Тимофей Сметанин айымньыларын уһуяантан саҕалаан оҕолорго кэпсиит, үөрэтэбит. Кини суруйан хаалларбыт остуоруйалара, хоһоонноро, кэпсээннэрэ оҕо-аймаҕы умсугуталлар, ис хоһооннорунан, чаҕылхай геройдарынан кэрэхсэтэллэр. Дириң реалистическай ис хоһоонноох, урдук уус – уран таһымнаах, бэргэн, уран тыллаах Т. Сметанин айымньылар олоххо дьиң баартан төрүттээхтэр. Ааҕааччыны куруутун үтүөбэ – кэрэбэ угуйар уйаҕас айылҕалаахтар, сэргэх юмордаахтар.

Лэпбук (lapbook) диэн английскай тылтан «книга на коленях» дэнэр. Ол курдук, лэпбук диэн тематическэй папка, түнгэтиллэр матырыйаал хомуллан оҕо айар дьобура, билиитэ, сатабыла, үөрүйэҕэ сайдарыгар улахан оруоллаах. Кини оҕо саганы билэрин, барбыт тиэмэтин чингэтэр ньымата, чинчийэр үлэни ыттар, анализтыыр кыаҕын кэнгэтэр.

Лэпбук саганы үөрэтэргэ, барбыт матырыйааллары хатылыырга, чингэтэргэ интэриэһинэй, үчүгэй, үтүө өрүттээх ньыма буолар эбит. Биһиги бу биир дойдулаахпыт, оҕо улуу суруйааччыта Тимофей Егорович Сметанин олобун, айымньыларын туһунан оскуола иннинээҕи саастаах оҕолорго билибиннэрэр сыалтан лэпбук онордубут.

“Мэхээлэчээн булчут кэпсээннэринэн” кубик хомуйан ойуу таһаарыы. Сыала: Айымныы ис хобоонун билсибии, ойууну онунэн араара уерэнэллэр, онорон керер дьобурдарын сайыннарыы.

“Күөрэгэй” остуоруйанан пазл таһаарыыта. Сыала: пазлы хомуйуу оҕо бары етунэн тэнник сайдарыгар (гармоничнайдык) кемелеьер; элеменнэри форматынан, размерынан, енунэн араара уерэнэр; ситэрэн-онорон керер дьобура сайдар; кыра уонна улахан чаастар сибэстэрин уерэтэр; тарбахтар истигэн буола сайдалларын ситиьэр; оҕо ойууну хомуйан уерэр, дьоллонор, айымныыны билсэр.

“Кыыллар үнкүүлэрэ” айымныытынан хартыынаны таһаарыы. Оҕо соботохтуу да оонньоун сөп, ол эбэтэр хас да буолан бииргэ сүбэлэһэн оноруохтарын сөп. Сыала: Айымныыны билсиьэр, айымныы геройдарын кытта билсэр, оҕо болбомтотун ейдеен керер, ейге тутар сатабылын, мындыр ейун сайыннарар, тылын саппааьын байытар.

«Куоскалар уонна саһыл» остуоруйатыгар пазл хомуйуута. Сыала: Оҕо мындыр толкуйун, тэннээн-кэтээн керер дьобурун, болбомтотун, тылын саппааьын, ситимнээх санатын сайыннарар.

«Куоска олонхото» диэн айымньытынан кыыллары наардааһын. Сыала: Айымньыны билибиннэри, кыыллар олорор сирдэрин, абыр астарын уерэтии, кыыллары тус-туьунан сепке белехтуур сатабылларын эрчийии, о5о ситимнээх санатын, тылын саппааьын, уустаан-ураннаан кэпсиир дьобурун сайыннарыы.

Тимофей Сметанин айымньыллара үксэ дьизэ уонна ойуур кыыллара буолан кыра саастаах о5олорго ордук барсар курдук. “Кыыллары аһат” дидактическай оонньуу. Сыала: кыыллары сепке ааттааьын, кинилэр астарын билибиннэри, оболор тыа уонна дьизэ кыылларын тус-туьунан сепке белехтуур сатабылларын эрчийии, бол5омтолорун сайыннарыы.

Түмүк

Лэпбугу туһаннахха оҕо:

Үөрэтэр теманы түргэнник өйдүүр, үөрэтэр; өйгө үөрэтэр дьоһура сайдар;

Үөрэтэр предметин ис хоһоонугар интэриэс үөскүүр;

Бэйэтэ самостоительно үлэлиир сатабыла үрдүүр.

Лэпбук диэн араас оонньуулардаах, памяткалардаах, ребустардаах кыра кинигэ буолан ыллын да көрө, оонньуу, быраабылалары хатылыы сылдьарга олус табыгастаах дии санаатым.

Лэпбугу группанан, пааранан, төрөппүттэри кытары оноруохха сөп. Дьарыкка, ол эбэтэр оҕо иллэнг кэмигэр ылан бэйэтэ баҕарарынан оонньууругар туттуллар. Лэпбук онорор олус интэриэһинэй эбит. Олус элбэх информацияны хасыһыахха наада, матырыйаал бөҕө бэлэмнэниллэр. Онон оҕо бары өттүнэн сайдарыгар көмөтө улахан дии санаатым.

Бу онорбут лэпбук оҕолорго үгүс билиини инэриэ диэн эрэнэбин.

Болгоомтог утгийн махтал!